

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2026.03.026>

УДК 338.242.4:330.131.7(477)(1-21)

JEL: H56, O10, R10, C82

О.А. ЄРМАКОВА, д-р екон. наук, проф.,
завідувачка відділу економіко-екологічного розвитку приморських регіонів
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»
Французький б-р, 29, 65044, Одеса, Україна
e-mail: impeer@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9815-3464>

О.М. ШЕРШУН, PhD (Екон.), старша наукова співробітниця
відділу економіко-екологічного розвитку приморських регіонів
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»
Французький б-р, 29, 65044, Одеса, Україна
e-mail: olgashershunimpeer@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8595-269X>

К.Ю. СОКОЛЮК, канд. екон. наук, доц.,
докторантка, старша наукова співробітниця
відділу ринкових механізмів та структур
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»
Французький б-р, 29, 65044, Одеса, Україна
e-mail: sokoluk_k2022@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0758-6468>

ПРОБЛЕМИ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКУ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

Досліджено актуальні проблеми методичного забезпечення оцінювання рівня економічної безпеки України та її регіонів у контексті сучасних воєнних і пост-воєнних викликів. Сформовано концептуальні напрями модернізації методичного інструментарію, що створює наукові підвалини для формування сучасної

Ц и т у в а н н я: Єрмакова, О., Шершун, О., Соколюк, К. (2026). Проблеми методичного забезпечення розрахунку рівня економічної безпеки України та її регіонів. *Економіка України*. 69. 03(772). 26—40. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2026.03.026>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

системи моніторингу економічної безпеки, здатної забезпечити обґрунтоване стратегічне планування і своєчасне реагування на економічні загрози на національному й регіональному рівнях.

Ключові слова: економічна безпека; методичні рекомендації; регіони; індикатори; моніторинг; інституційне забезпечення.

Питання оцінки економічної безпеки держави та її регіонів набуло особливої актуальності після початку повномасштабної збройної агресії проти нашої держави. У сучасних умовах економічна безпека України та її регіонів набуває статусу базового елементу національної безпеки й довгострокового розвитку. Військові дії, структурні деформації національної економіки, демографічні втрати, погіршення інвестиційного клімату і руйнування інфраструктури спричинили безпрецедентні економічні ризики, що потребують нових інструментів моніторингу та управління. За відсутності актуальної методики оцінювання рівня економічної безпеки і у зв'язку із скасуванням Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (далі — Методика 2013 р.)¹, які діяли з 2013 р. по 11 серпня 2025 р., сформувався методологічний вакуум.

Скасування Методики 2013 р. відповідним Наказом Міністерства економіки² відбулося без запровадження повноцінного альтернативного нормативного документа. Запланований відповідно до п. 20 Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року³ перехід до системи постійного моніторингу економічної стійкості не вирішив існуючих проблем, а навпаки, породив нові прогалини у визначенні індикаторів, понятійно-категоріальному апараті й процедурах оцінювання.

Отже, **мета статті** — виявити і систематизувати методичні проблеми в оцінюванні економічної безпеки України та її регіонів, визначити напрями формування оновленої методики, що відповідатиме сучасним економічним, інформаційним і безпековим викликам.

¹ Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

² Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277. Наказ № 199. від 11.08.2025 р. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e02ee976-2550-42b6-b1a6-997ac4dbb6ee&title=NakazMinekonomikiVid11-08-2025-199-proViznanniaTakim-SchoVtrativChinnist-NakazuMinisterstvaEkonomichnogoRozvitkuITorgivliUkrainiVid29-Zhovtnia2013-Roku1277->

³ Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року. Указ Президента України № 347/2021 від 11.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ І РЕГІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ: РОЛЬ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Економічна безпека держави розглядається як комплексна категорія, що забезпечує стабільність функціонування економічної системи, захист національних інтересів і здатність держави протидіяти зовнішнім й внутрішнім ризикам (Геєць та ін., 2006; Луцик, 2023; Молдован, 2021; Криленко, 2013; Гарькава, 2022). В Україні на національному рівні ухвалено низку стратегічних документів, що формують політику економічної безпеки держави, зокрема: Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року, Національну економічну стратегію на період до 2030 року, Стратегію сталого розвитку України до 2030 року, Стратегію продовольчої безпеки України на період до 2027 року, Стратегію національної безпеки України «Безпека людини — безпека країни», Стратегію екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року. На регіональному рівні виконання завдань економічної безпеки забезпечується Державною стратегією регіонального розвитку на 2021—2027 роки, Порядком визначення зон відновлення, стратегіями соціально-економічного розвитку регіонів та громад. Ці документи визначають ключові цілі, пріоритети, напрями розвитку, інструменти державного управління.

Актуальні оцінки економічної безпеки мають бути невід'ємним інструментом контекстуалізації національних і регіональних стратегій, їх адаптації до особливостей конкретних територій. Регулярний моніторинг і кількісне оцінювання ризиків у різних регіонах дозволяють країні не лише порівнювати регіони між собою, а й виявляти такі, що потребують пріоритетної уваги або коригування стратегій з урахуванням демографічних, інфраструктурних та економічних характеристик. Таким чином, оцінки економічної безпеки сприяють збалансованому й справедливому розвитку територій, знижують імовірність того, що стратегічні плани стануть непропорційними або недостатньо адаптованими до локальних викликів. Крім того, наявність чітких, вимірюваних показників безпеки підвищує прозорість стратегій перед міжнародними партнерами. У процесі відновлення України і залучення зовнішньої допомоги або інвестицій можливість демонструвати не лише стратегічні наміри, а й оцінювати реальні, розраховані ризики і надавати реалістичні прогнози є важливим аргументом для донорів та інвесторів. Це підсилює довіру до державної політики, створює підґрунтя для міжнародного співробітництва і мобілізації ресурсів. Отже, сучасні стратегії, спрямовані на економічний розвиток, не можуть бути успішно реалізовані без регулярних, методично обґрунтованих оцінок економічної безпеки. Саме такі оцінки забезпечують визначення цільових орієнтирів, адаптивність стратегій, їх прозорість і здатність реагувати на мінливі внутрішні й зовнішні виклики.

Мусимо констатувати, що, незважаючи на існування в Україні стратегій, їх ефективність значною мірою обмежена відсутністю методологічного забезпечення, що унеможливорює систематичні оцінку й моніторинг реалізації заходів у сфері економічної безпеки.

Скасування в серпні 2025 р. Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, які діяли з 2013 р., у поєднанні з відсутністю нової системи постійного моніторингу зумовило втрату уніфікованого підзаконного інструментарію методичного та організаційного забезпечення стратегій економічної безпеки. У результаті органи державного і регіонального управління опинилися перед низкою управлінських труднощів, зокрема, щодо визначення точних показників ефективності реалізованих заходів, формування обґрунтованих пріоритетів розподілу ресурсів і забезпечення своєчасного виявлення і реагування на економічні загрози. На національному рівні відсутність єдиного методологічного підходу призводить до того, що моніторинг економічної безпеки є фрагментарним, а оцінка ризиків базується на неповних даних.

На регіональному рівні проблема відсутності методологічного забезпечення є ще більш критичною. Кожен регіон характеризується специфічними соціально-економічними, демографічними та інфраструктурними параметрами, що вимагає локалізованого підходу до оцінювання економічної безпеки. Відсутність узгодженого методологічного інструментарію унеможливає порівняння ефективності регіональних стратегій, визначення інвестиційних пріоритетів та їх узгодження із загальнонаціональними цілями. Це може призвести до дисбалансів у розвитку територій, неефективного використання ресурсів, зростання соціальної напруженості й посилення економічних ризиків.

Таким чином, відсутність сучасного методологічного забезпечення стратегій економічної безпеки на національному і регіональних рівнях створює значні ризики для стабільності економіки, соціальної сфери й довгострокового розвитку держави. Розробка і впровадження єдиної методологічної системи оцінювання економічної безпеки, яка б інтегрувала національні й регіональні показники, є критично необхідними для підвищення ефективності стратегій, зниження ризиків і формування стабільного, адаптивного економічного середовища.

МЕТОДИЧНІ ОБМЕЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Затверджені у 2013 р. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України тривалий час залишались єдиним офіційним інструментом державного моніторингу економічної безпеки. Проте їх структура, методологічна логіка та інформаційна база не лише морально застаріли, але й виявилися несумісними з умовами сучасних трансформаційних процесів в економіці України. У контексті воєнних викликів і повоєнного відновлення недоліки Методики 2013 р. стали критично очевидними, що й призвело до її скасування у 2025 р. Утім, навіть втративши чинність, вона продовжує впливати на управлінські підходи, оскільки нову методичну базу на належному рівні ще не розроблено.

Таблиця 1. Інтегральний рівень економічної безпеки України в цілому і за складовими економічної безпеки, %

Складові економічної безпеки	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Виробнича	52	56	51	51	53	48	59	60	59	61	56	56
Демографічна	47	56	45	46	45	43	46	40	41	39	40	37
Енергетична	35	30	34	38	45	44	58	54	54	51	49	52
Зовнішньоекономічна	37	31	25	31	33	34	36	36	37	41	42	44
Інвестиційно-інноваційна	34	35	36	35	30	33	30	29	31	28	29	24
Макроекономічна	39	48	39	39	33	30	39	37	39	45	43	41
Продовольча	90	92	93	86	94	92	92	91	90	89	86	88
Соціальна	57	59	64	62	57	55	56	59	59	60	63	61
Фінансова	42	47	47	51	40	33	38	40	44	42	40	42
Інтегральний показник	46	49	46	47	45	43	48	48	49	49	48	48

Джерело: складено авторками за даними Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України (отриманими за особистим запитом).

Головним недоліком Методики була її глибока застарілість, що проявилася насамперед у використанні порогових значень, які не переглядалися з моменту ухвалення документа. Ці значення відображали економічні реалії початку 2010-х років, коли макроекономічна ситуація в Україні суттєво відрізнялася від нинішньої. Оскільки Методика не передбачала процедури регулярного оновлення індикаторів і граничних значень, вони перестали бути релевантними і не реалізовували своєї сигнальної функції. Закладені у 2013 р. порогові значення не відповідають новим умовам — руйнівному впливу російської агресії, змінам у структурі промисловості, ринку праці, зовнішньої торгівлі та інвестиційної діяльності. Головною методологічною вадою також є відсутність регіонального виміру. Методика передбачала виключно загальнодержавні показники, що унеможливило врахування істотної територіальної диференціації, яка є характерною для України. Значна неоднорідність регіональних економічних структур не відображалася через відсутність регіональних індикаторів, що спричиняло формування управлінських рішень на основі усереднених оцінок, які приховували локальні дисбаланси і не дозволяли вчасно реагувати на кризові явища в окремих областях.

Інтегральний показник, який був центральним елементом Методики, також спричиняв значні викривлення. Він мав надмірно згладжувальний характер, зводячи різні показники до єдиного числового значення (табл. 1), що створювало ілюзію стабільності навіть у періоди різких економічних потрясінь. Інтегральний показник не відображав критичних диспропорцій між окремими секторами економіки, не дозволяв виявити вузькі місця й приховував катастрофічні погіршення в складових інтегрального показника

економічної безпеки України, оцінка якого за підсумками 2022—2023 рр. не здійснювалася через відсутність у органів державної статистики можливості забезпечити збирання, аналіз і поширення статистичної інформації в умовах введення в Україні воєнного стану (згідно з відповідним Указом Президента України⁴ і з урахуванням норм Закону України⁵). Водночас воєнний стан і пов'язані з ним обмеження у сфері статистичної звітності доцільно розглядати не як базову причину методологічної неспроможності системи оцінювання економічної безпеки, а як чинник, що тимчасово ускладнив застосування наявних інструментів.

Ще одним фундаментальним обмеженням було нехтування екологічною складовою при оцінюванні економічної безпеки, хоча екологічні ризики дедалі більше впливають на економічні процеси. У цьому контексті доцільно враховувати, що в Європейському Союзі екологічна складова економічної безпеки інституціоналізована через унормовану систему розкриття фінансової інформації щодо факторів концепції сталого розвитку бізнесу (Environmental, Social, Governance — ESG). Згідно з Директивою про корпоративну звітність зі сталого розвитку⁶ і запровадженими Європейськими стандартами звітності зі сталого розвитку⁷, екологічні ризики, ресурсна ефективність, вплив на клімат і біорізноманіття розглядаються як складові довгострокової економічної стійкості. Відсутність інтеграції аналогічних підходів у національні методики оцінювання економічної безпеки України унеможливує повноцінне врахування внеску екологічних факторів у досягнення Цілей сталого розвитку й обмежує порівнянність результатів з європейськими практиками.

Невідповідність статистичної бази вимогам Методики була вагомою перешкодою для якісного моніторингу економічної безпеки. Частина індикаторів відсутня в регулярній звітності, частина — не оновлюється, а окремі показники втратили зміст у зв'язку з трансформаціями економічних відносин. Наприклад, дані щодо спрацювання основних засобів на рівні регіонів не збираються, хоча цей показник є ключовим для оцінювання виробничої безпеки. Інформаційна фрагментованість та інституційні обмеження зумо-

⁴ Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

⁵ Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни. Закон України № 2115-IX від 03.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>

⁶ Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting (Text with EEA relevance). *European Union*. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2022/2464/2025-04-17> (дата звернення: 29.12.2025).

⁷ The Commission adopts the European Sustainability Reporting Standards. *European Commission*. 2023. Jul 31. URL: https://finance.ec.europa.eu/news/commission-adopts-european-sustainability-reporting-standards-2023-07-31_en (дата звернення: 29.12.2025).

вили значні затримки в одержанні даних і ускладнюють оперативний аналіз. Відсутність механізму оновлення методики і перегляду індикаторів — це ще один критичний недолік. Документ не містив процедур перегляду, редагування чи адаптації моделі, що призвело до фіксації застарілих показників і зробило методику нежиттєздатною.

У підсумку сукупність проблем Методики 2013 р. створила умови, за яких її застосування стало недоцільним для формування державної політики, оскільки вона не відображала економічних реалій, не враховувала регіональних потреб, не відповідала міжнародним стандартам і не давала можливості адекватно виявляти ризики й загрози. Скасування 11 серпня 2025 р. Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, що діяли з 2013 р., знаменує новий етап у формуванні системи оцінювання економічної стійкості держави. Відповідно до п. 20 Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 р. було заплановано запровадження постійного моніторингу економічної стійкості. Проте цей захід, хоча формально й спрямований на забезпечення безперервного контролю за станом національної економіки, насправді не вирішує основних проблем, які накопичувалися протягом попередніх років, а навпаки, створює нові методологічні й організаційні складнощі (табл. 2). Відсутність науково обґрунтованої

Таблиця 2. Порівняння підходів Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (2013 р.) і моніторингу відповідно до Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 р.

Критерій	Методика 2013 р.	Моніторинг економічної стійкості (після 11.08.2025 р.)
Нормативне закріплення	Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013	Законодавчо не затверджено
Система порогів	Деталізовані порогові значення	Цільові орієнтири
Кількість індикаторів	> 100	35
Складові економічної безпеки	Дев'ять: виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна, фінансова	П'ять: фінансова, виробнича, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна
Регулярність оновлення	—	—
Регіональний рівень	—	—
Екологічний блок	—	—
Інституційна відповідальність	—	—

Джерело: складено авторками.

методики і законодавчо закріпленого категоріально-понятійного апарату призводить до того, що базові категорії і підходи до оцінювання економічної безпеки залишаються неузгодженими. Така невизначеність унеможливорює формування єдиної системи моніторингу, адекватної до сучасних трансформаційних процесів, що відбуваються в економіці України під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, включаючи військову агресію і глобальні економічні шоки.

Втрата Методикою 2013 р. чинності супроводжувалася суттєвим обмеженням елементів економічної безпеки, які підлягають аналізу. Зокрема, у новому підході відсутній комплексний розгляд демографічної, енергетичної, продовольчої і соціальної безпеки, що істотно звужує горизонти оцінки й ускладнює прогнозування ризиків, пов'язаних з критичними секторними дисбалансами. Таке звуження сфери аналізу унеможливорює адекватне відображення міжсекторних взаємозв'язків, що є ключовими для формування політики економічної стійкості, а також утруднює розробку ефективних заходів для реагування на потенційні кризи й загрози. Втрата окремих елементів оцінки, які раніше дозволяли виявляти локальні проблеми, призводить до того, що ухвалені на основі нового моніторингу рішення можуть не враховувати критичних аспектів функціонування економіки і соціальної сфери.

Водночас звуження переліку складових економічної безпеки і скорочення кількості індикаторів у новому форматі моніторингу економічної стійкості не слід трактувати як прямий наслідок чинних законодавчих вимог. Нормативно-правова база у сфері національної та економічної безпеки не містить положень, які б унеможливлювали включення до системи моніторингу соціальних, демографічних, продовольчих або екологічних показників. Крім того, кількість індикаторів за кожним елементом економічної безпеки суттєво зменшено, що значно обмежує деталізацію і точність оцінки стану економіки, знижує здатність системи виявляти вузькі місця, критичні дисбаланси чи швидкоплинні загрози. У новому підході замість деталізованих порогових значень, таких як критичний, небезпечний, незадовільний, задовільний і оптимальний, встановлюються єдині цільові орієнтири. Хоча цільові орієнтири забезпечують певний рівень стратегічного планування, вони не дозволяють виявляти проміжні стани і сигнали погіршення, що зменшує адаптивність системи управління й знижує реакцію на зміни в соціально-економічному середовищі. Така відмова від порогових значень обмежує аналітичну функцію оцінки, створюючи ілюзію стабільності там, де насправді накопичуються критичні ризики, і ускладнює своєчасне ухвалення управлінських рішень.

Відсутність єдиної, науково обґрунтованої методики, несистемність у визначенні категорій і показників економічної безпеки створюють серйозні ризики для державного і регіонального управління. Без системного й регулярного моніторингу економічної стійкості стають неможливими формування ефективної політики ресурсного забезпечення, визначення пріоритетів соціально-економічного розвитку і розробка превентивних заходів для

мінімізації економічних втрат. Крім того, відсутність комплексного підходу до оцінювання економічної безпеки обмежує можливості узгодження національних стратегій з регіональними програмами розвитку, що може призвести до дисбалансів у розвитку регіонів, неефективного використання ресурсів і посилення соціальної напруженості.

Таким чином, скасування Методики 2013 р. і запровадження моніторингу економічної стійкості без створення сучасної, науково обґрунтованої методологічної бази не лише не усувають існуючих проблем, а й формують нові виклики.

ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Інституційний вимір — один з ключових факторів, що визначають ефективність системи економічної безпеки держави та її регіонів. Успішність будь-якої методики оцінювання залежить не лише від переліку індикаторів і точності розрахунків, але й від того, наскільки чітко побудовано систему інституційної взаємодії між органами державної влади, повно й оперативно здійснюється доступ до інформації, наскільки узгодженими є процедури збирання, обробки та інтерпретації даних. Одну з найгостріших інституційних проблем становить фрагментація інформаційних потоків між різними органами влади. Проте жоден з цих органів не виконує функції центрального координатора, відповідального за інтеграцію даних та їх систематичне оновлення. Відсутність єдиного інформаційного центру спричиняє затримки в доступі до даних, зумовлює неповноту статистичних масивів, дублювання або неузгодженість показників, що суттєво ускладнює побудову комплексної аналітичної моделі. Значною інституційною вадою є й та обставина, що Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, яке за своєю природою має бути ключовим органом у системі економічної безпеки, не є розпорядником більшості даних, необхідних для повноцінного оцінювання. Це призводить до ситуацій, коли структури, відповідальні за розвиток економічної політики, отримують дані із суттєвим запізненням або в неповному вигляді. Така залежність від інших відомств не дозволяє забезпечити оперативний моніторинг загроз, що є критично важливим у швидкоплинних умовах воєнної і поствоєнної економіки.

Додатковим викликом є те, що після скасування Методики 2013 р. новий інституційний механізм не був затверджений. Наразі чинне нормативно-правове поле не визначає конкретного органу влади, який був би безпосередньо відповідальним за розробку і регулярне оновлення методики оцінювання економічної безпеки. Стратегія економічної безпеки значною мірою окреслила загальні напрями, але не передбачила організаційної інфраструктури їх упровадження.

Проблемою є й відсутність чітко визначених інституційних процедур щодо оновлення індикаторів, перегляду порогових значень, адаптації мето-

дики, а також оцінювання її результативності. Отже, методики залишаються статичними, ігнорують суттєві зрушення в економічному середовищі. В умовах війни і швидких змін така інституційна невизначеність є особливо небезпечною, оскільки перешкоджає прогнозуванню загроз і формуванню ефективних стратегій реагування.

У цьому питанні особливо важливим є міжнародний інституційний контекст. У країнах Європейського Союзу системи оцінювання економічної безпеки інтегровано в ширший комплекс стратегічного планування, що передбачає щорічне оновлення даних, регулярні аналітичні огляди, участь дослідницьких структур і прозорість даних для громадськості. Україна, яка прагне інтегруватися до європейського економічного простору, повинна адаптувати свої інституційні механізми до цих стандартів, що передбачає створення відповідних органів, цифрових платформ, процедур координації і механізмів аудиту даних.

Узагальнюючи інституційні аспекти, можна стверджувати, що без створення цілісної, узгодженої та функціональної інституційної архітектури нова методика оцінювання економічної безпеки не може працювати ефективно. Інституційна реформа повинна включати створення єдиної системи збирання і обробки даних, закріплення відповідальності за розробку й оновлення методики, розбудову цифрової інфраструктури, інтеграцію наукового потенціалу і наближення до європейських стандартів стратегічного управління. Лише за умови координації та чіткого розподілу повноважень можливим є формування такої системи економічної безпеки, яка буде здатна реагувати на сучасні й майбутні виклики.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

Розбудова сучасної, науково обґрунтованої і адаптивної системи оцінювання економічної безпеки України та її регіонів є важливим завданням державної економічної політики. Нові виклики, пов'язані з воєнними діями, масштабними руйнуваннями інфраструктури, зміною структури національної економіки і значними міграційними процесами, потребують глибокого переосмислення підходів до формування методичного забезпечення. Удосконалення методики має починатися з розробки всеосяжної концепції, що поєднуватиме наукові теорії, емпіричні спостереження, міжнародні стандарти й потреби національної системи управління. Потрібен відхід від традиційної моделі інтегрального індикатора, що тривалий час домінувала у вітчизняній практиці, оскільки вона є надто агрегованою, нечутливою до структурних зрушень і не відображає регіональних особливостей. Натомість має формуватися система декомпозиційного аналізу, яка дозволить аналізувати економічну безпеку в розрізі її складових.

Важливим аспектом оновленої методики повинна стати адаптація до регіонального рівня (Єрмакова та ін., 2025a, 2025b). Територіальні відмінності

України за структурою валового регіонального продукту, рівнем індустріалізації, соціально-демографічними характеристиками, екологічним навантаженням, ступенем воєнних руйнувань і потенціалом відновлення є настільки значними, що унеможливають будь-яке використання універсальних індикаторів без відповідного коригування. Регіони, які зазнали масштабних втрат інфраструктури, мають відмінні профілі ризиків порівняно з тими, що стали логістичними хабами або прийняли значний обсяг внутрішньо переміщених осіб. Тому методика повинна містити набір регіонально орієнтованих показників, а також механізм визначення внутрішнього еталона, що передбачає оцінювання релевантності індикаторів для кожної території з урахуванням її особливостей. Запровадження внутрішнього еталона дозволить відійти від некоректної практики порівняння регіонів із загальнонаціональними середніми значеннями і забезпечить більш точне виявлення слабких ланок.

Однією з фундаментальних проблем, що потребує трансформації, є статистична база. Без сучасної, цілісної, актуальної та доступної інформації неможливо сформувати достовірну систему оцінювання економічної безпеки. Необхідно також забезпечити інтеграцію даних різних органів влади в єдину цифрову платформу, що дозволить здійснювати оперативний моніторинг і аналіз у реальному часі. Алгоритм має включати чітку послідовність дій: збирання і верифікація даних, нормування індикаторів, визначення порогових значень, розрахунок індексів безпеки за окремими блоками, інтегральна оцінка, регіональна диференціація, аналіз трендів і формування управлінських рекомендацій. При цьому інтегральний індекс не повинен бути домінантним інструментом, оскільки він маскує диспропорції; пріоритет слід надавати структурному аналізу.

Не менш важливою є інтеграція екологічної складової у систему економічної безпеки. У сучасних міжнародних практиках, у тому числі ЄС, екологічна стійкість давно стала базовим елементом економічних моделей. У випадку України, яка має високий рівень екологічної вразливості, промисловий спадок з високою концентрацією шкідливих викидів, ризики водного дефіциту і деградації ґрунтів, а також руйнування промислових об'єктів унаслідок бойових дій, інтеграція екологічних індикаторів у методику є необхідною умовою формування повноцінної системи оцінювання безпеки. Додатково екологічний фактор є визначальним для стійкості регіонів, оскільки впливає на здоров'я населення, інвестиційну привабливість, витрати на відновлення інфраструктури і конкурентоспроможність у довгостроковому періоді.

Ключовим елементом нової методики має стати науково обґрунтований механізм встановлення порогових значень. На відміну від Методики 2013 р., де пороги були сформовані переважно на основі експертних оцінок або запозичень з іноземних джерел, нова система має використовувати прогнозні моделі, багатофакторний аналіз, динамічні нормативи і порівняння з міжнародними стандартами. Порогові значення повинні бути адаптивними, тобто коригуватися залежно від структурних змін у економіці, трансформацій ринку праці, динаміки інвестицій і макроекономічної ситуації. Вони також мають

відповідати функції раннього попередження, сигналізуючи про появу кризових явищ задовго до того, як вони проявляться в макроекономічній статистиці. Механізм формування порогових значень повинен ґрунтуватися на поєднанні трьох ключових підходів: нормативного, динамічного і порівняльного. Нормативний підхід визначає мінімально допустимі значення відповідно до законодавства або міжнародних стандартів, динамічний — ураховує історичні тенденції, структурні зміни і коливання індикаторів, порівняльний — базується на аналізі груп країн або регіонів з подібною економічною структурою. Важливо, щоб пороги оновлювалися не рідше одного разу на два роки і переглядалися у разі виникнення кризових явищ або значних макроекономічних змін. Це забезпечить гнучкість і актуальність методики.

Водночас методика має містити механізм циклічного перегляду індикаторів, що дасть змогу забезпечити її актуальність у довгостроковому періоді. Регулярний перегляд слід проводити не епізодично, а вбудовувати в інституційну систему, яка включатиме чіткі механізми ревізії індикаторів, коригування порогів, перегляду алгоритмів і адаптації до міжнародних практик. Важливо створити міжвідомчу координаційну раду, яка відповідатиме за управління методикою, її удосконалення і впровадження цифрових рішень. Необхідною також є інституційна інтеграція наукових установ, які братимуть участь у моделюванні ризиків, розробленні прогностичних сценаріїв і експертизі індикаторів. Такий підхід унеможливить повторення ситуації з Методикою 2013 р., яка залишалася незмінною протягом десятиліття.

Таким чином, удосконалення методичного забезпечення оцінювання економічної безпеки України та її регіонів має ґрунтуватися на комплексному підході, що включатиме наукову валідність, актуальність, адаптивність, регіональну диференціацію та екологічну складову. Нова методика повинна стати не просто інструментом спостереження, а й повноцінною платформою прогнозування і стратегічного планування, здатною забезпечити державу достовірною інформацією для ухвалення рішень у періоди нестабільності й трансформацій. При цьому вона може виступати важливим елементом формування економічної стійкості України в умовах тривалих викликів, сприяючи своєчасному виявленню ризиків і обґрунтованому стратегічному плануванню.

У цьому контексті слід зазначити, що на рівні уряду наразі опрацьовується проєкт постанови, який передбачає запровадження постійного моніторингу економічної стійкості, що створює правові передумови для інтеграції науково обґрунтованих підходів у систему державного управління. Таке нормативне закріплення дозволить забезпечити узгодженість із стратегічними документами і постійний розвиток системи оцінки економічної безпеки на національному і регіональному рівнях.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило сформуванню цілісного уявлення про глибину і системність проблем методичного забезпечення розрахунку рівня економічної безпеки України та її регіонів, окреслило шляхи їх науково обґрунтованого розв'язання. Аналіз показав, що застаріла Методика 2013 р., яка протягом тривалого часу залишалася незмінною, не відповідала сучасним вимогам через фіксовані порогові значення, відсутність регіональної адаптації, обмеженість інформаційної бази, ігнорування екологічних і соціально-демографічних факторів. Проте її скасування у 2025 р. не привело до формування ефективної альтернативи. Найбільш критичними структурними проблемами залишаються відсутність інтегрованої інформаційної бази, фрагментація статистики між органами влади, недоступність регіональних даних, інституційна невизначеність щодо відповідальності за оновлення методики.

Запропонована концепція нової методики ґрунтується на принципах системності, наукової валідності, багатовимірності, цифрової інтеграції та регіональної диференціації. Побудова сучасної, науково обґрунтованої методики оцінювання економічної безпеки України є важливою умовою її економічної стійкості, відновлення й подальшої інтеграції у європейський економічний простір. Лише комплексний підхід, що поєднає міжнародні практики, національні особливості, цифрові технології та інституційну узгодженість, здатний забезпечити створення ефективної системи моніторингу і запобігти економічним загрозам, відповідатиме сучасним і майбутнім викликам.

Статтю підготовлено в рамках наукового проекту «Розробка програмних заходів підтримки економічної безпеки Українського Причорномор'я в контексті відновлення у воєнний та повоєнний періоди» (№ державної реєстрації 0125U001382) за рахунок коштів бюджетної програми «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень» (КПКВК 6541230).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Геєць, В., Кизим, М., Клебанова, Т., Черняк, О. та ін. (2006). Моделювання економічної безпеки. Моногр. Харків, ІНЖЕК. 240 с.
- Луцик, Ю. (2023). Економічна безпека в умовах глобальних викликів та загроз. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. Вип. 15. С. 74—83. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.9>
- Молдован, О. (2021). Економічна безпека держави як базове поняття екосистеми: у пошуках універсальної дефініції. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Т. 32 (71). № 4. 5—12. <https://doi.org/10.32838/2523-4803/71-4-2>
- Криленко, В. (2013). Економічна безпека регіону як складова забезпечення національної економічної безпеки. *Ефективна економіка*. № 2. URL: <http://www.economy. nauka.com.ua/?op=1&z=1779>
- Гарькава, В. (2022). Економічна безпека регіонів України. *Економіка України*. 65. 2(723). 37—49. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.02.037>
- Єрмакова, О., Шершун, О., Соколюк, К., Тимченко, К., Маковецька, А. (2025а). Методичні підходи до оцінки поточного стану економічної безпеки на регіональ-

ному рівні. Наук. доповідь. Одеса, ДУ «ІРЕЕД НАНУ». 124 с. <https://doi.org/10.31520/5329853484>

Єрмакова, О., Шершун, О., Соколюк, К., Тимченко, К., Маковецька, А. (2025b). Сучасні військові виклики та можливості їх подолання в контексті економічної безпеки Українського Причорномор'я. Аналіт. записка. Одеса, ДУ «ІРЕЕД НАНУ». 206 с. <https://doi.org/10.31520/5329853483>

Надійшла 26.11.2025

Прорецензована 23.12.2025

Доопрацьована 23.01.2026

Підписана до друку 04.02.2026

Оприлюднена 23.03.2026

REFERENCES

- Heyets, V., Kyzym, M., Klebanova, T., Chernyak, O. et al. (2006). Economic security modeling. Kharkiv. 240 p. [in Ukrainian].
- Lutsyk, Yu. (2023). Economic security in the context of global challenges and threats. *Taurida Scientific Herald. Series: Economics*. Vol. 15. P. 74—83. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.9> [in Ukrainian].
- Moldowan, A. (2021). Economic security of the state as a basic concept of ecosestate: in searching of a universal definition. *Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University Series: Economy and Management*. Vol. 32 (71). No. 4. P. 5—12. <https://doi.org/10.32838/2523-4803/71-4-2> [in Ukrainian].
- Krylenko, V. (2013). Economic security of the region as a component of ensuring national economic security. *Efficient Economy*. No. 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1779> [in Ukrainian].
- Harkava, V. (2022). Economic security of the regions of Ukraine. *Economy of Ukraine*. 65. 2(723). 37—49. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.02.037> [in Ukrainian].
- Iermakova, O., Shershun, O., Sokoliuk, K., Tymchenko, K., Makovetska, A. (2025a). Methodological approaches to assessing the current state of economic security at the regional level. Odessa. 124 p. <https://doi.org/10.31520/5329853484> [in Ukrainian].
- Iermakova, O., Shershun, O., Sokoliuk, K., Tymchenko, K., Makovetska, A. (2025b). Modern war challenges and possibilities of overcoming them in the context of economic security of the Ukrainian Black Sea region. Odessa. 206 p. <https://doi.org/10.31520/5329853483> [in Ukrainian].

Received on November 26, 2025

Reviewed on December 23, 2025

Revised on January 23, 2026

Signed for printing on February 4, 2026

Published on March 23, 2026

Olga Iermakova, Dr. Sci. (Econ.), Professor,
Head of the Department of Economic and Ecological Development of Seaside Regions
SO "Institute of Market and Economic & Ecological Researches of the NAS of Ukraine"
29, Frantsuzkyi Blvd, Odesa, 65044, Ukraine
Olha Shershun, PhD (Econ.), Senior Research Fellow of the Department
of Economic and Ecological Development of Seaside Regions
SO "Institute of Market and Economic & Ecological Researches of the NAS of Ukraine"
29, Frantsuzkyi Blvd, Odesa, 65044, Ukraine
Kateryna Sokoliuk, PhD (Econ.), Associate Professor, Doctoral Student,
Senior Research Fellow of the Department Market Mechanisms and Structures
SO "Institute of Market and Economic & Ecological Researches of the NAS of Ukraine"
29, Frantsuzkyi Blvd, Odesa, 65044, Ukraine

PROBLEMS OF METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR CALCULATING THE LEVEL OF ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE AND ITS REGIONS

The problems of methodological framework for assessing the level of economic security of Ukraine and its regions in the context of modern war and post-war challenges are investigated. The formation of a modern methodology for assessing economic security is an important element of ensuring systemic, science-based and adaptive management of economic risks at the national and regional levels. The key shortcomings of current approaches to measuring economic security and determining science-based directions for improving methodological tools are identified. It is shown that the repeal of the 2013 Methodological Recommendations without the introduction of a qualitatively new methodology created a methodological vacuum that complicates the formation of state policy and risk monitoring. The main structural problems of current approaches are identified: the use of outdated threshold values, the lack of a regional dimension, failure to take into account environmental and socio-demographic factors, fragmentation of statistical information between institutions. The shortcomings of the narrowed format of economic resilience monitoring, which does not provide a comprehensive assessment of sectoral and regional risks, are analyzed.

Based on the analysis conducted, directions for modernization of methodological framework have been determined: regionalization of assessment; integration of environmental indicators into the economic security system; creation of a single digital information platform for collecting and processing statistical data; application of adaptive and dynamic projected threshold values; introduction of an institutional mechanism for regular review and updating of the methodology. It is emphasized that comprehensive consideration of these directions is a necessary condition for the formation of a modern, science-based system of economic security monitoring, capable of ensuring effective strategic planning, early detection of crisis trends and increasing the economic resilience of the state and regions in the long term.

Keywords: *economic security; methodological recommendations; regions; indicators; monitoring; institutional framework.*